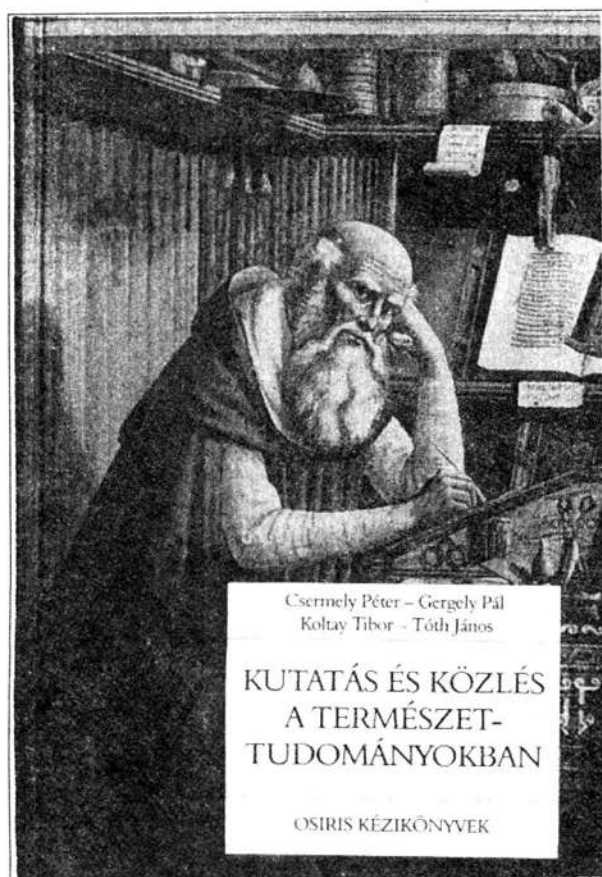

BESZÁMOLÓK

SZEMLEK

REFERÁTUMOK

Kutatás és közlés a természettudományokban

Kutatás és közlés a természettudományokban /
[szerk. Koltay Tibor]. – Bp. : Osiris, 1999. – 318 p. :
24 cm. – (Osiris kézikönyvek) Bibliogr.: 269–315.
ISBN 963-379-528-1

Szerencse, hogy a kissé hivatalos címet egy figyelemfelhívó kép öleli körül. Az Osiris kiadó kézikönyv-sorozatának új tagja igényes kivitelben olyan tartalommal lepte meg elsősorban a jelenlegi és jövőbeni kutatókat, amely méltán tarthat igényt figyelmünkre és dicséretünkre.

Egy könyvet legtöbbször ismereteink gyarapítására vagy szórakozásul veszünk kezünkbe, most ama ritka esetnek lehetünk tanúi, hogy a széles körű tudásanyag mellett finom humor szövi át a négy szerző művét, tehát mindkettőben részünk lehet. Nem olyan harsányan, mint *Ezésez Géza* esetében, és nem olyan komolyan, mint *Eco*: *Hogyan írjunk szakdolgozatot?* című bölcsészeknek szánt könyvecskéjében. A szerzők egyébként célként fogalmazzák meg, hogy ez utóbbi párját kívánták megírni. Sikerült.

Az első fejezet a *tudományról* és *kutatásról* (a megismerés formáitól a hol és mit kutassunk kérdésein át szociológiai és etikai kérdésekig), általában és gyakorlatiasan, hihetetlenül sok információt „kommunikálva”, ugyanakkor szeretettel és önróniával, ami kell is egy ilyen komoly témakörhöz. A közbülső 2–4. fejezet a kutatói kommunikáció részleteit tárgyalja: a *szakirodalom* és a *könyvtár* szerepét (a szakirodalom szerkezetétől az irodalmazás folyamatáig), a kissé súlytalan *informális* – vagy közvetlen – *kommunikációt* és a *formális kommunikációt*, azaz a tudományos közlés részleteit (előadások és írott közlemények szerkesztése, konferenciák stb.).

A könyv 5., nyúlfarknyi fejezete a *kommunikáció* (nem inkább a kutatás?) *anyagi háttéréről*, a pályázatokról, azok lehetőségeiről és „módszertanáról”, azaz a jó pályázatok megírásáról szól. Ha már a szerzők könyvük utolsó bekezdésében az olvasói kritika és tanácsok velük való megosztását kéri, akkor az írássék le itt. A fentiekből már kiolvasható két megjegyzés – erősebb fejezet is lehetett volna az ötödik, és a pénz nem csak a kommunikációhoz, sőt inkább magához a kutatáshoz kell – mellett ami leginkább hiányérzetet kelt, az a nemzetközi kitekintés, főként az Európai Unió kutatási pályázati lehetőségeinek kimaradása. Abban az évben, amikor az V. kutatási keretprog-

ram a kutatók nagy részének fantáziáját megmozgatja, hiba erről nem szólni. Bö *irodalomjegyzék* zárja le a könyvet.

Vitathatatlan, hogy a négy szerző sokat markol. Ennek következménye az, hogy 16 sor jut annak a kérdésnek a megválaszolására, hogy mi a szerepe a matematikának a világ megismerésében, és közel ugyanannyi – két különböző helyen –, hogy milyen problémákat jelent az e-levelezésben és a szövegszerkesztés során a magyar ékezetkezelés. Mégis állíthatjuk, hogy nem keveset „fognak”.

Tanulni lehet a könyvből, és közben jókat derülni. A TMT olvasóinak, tehát a könyvtáros szakmának csak ajánlani tudjuk, vegyék fel gyarapítási terükbe, ne csak a Java-programozási könyveknek legyen sikerük. Sőt az sem lenne baj, ha a könyvtárosok maguk is olvasnák, hátha kedvet kapna néhányuk a kutatómunkához. Csak örülni tudunk, hogy az egyik szerző, egyben a kötet szerkesztője szakmabeli, ismert és tanult kollégánk, *Koltay Tibor*.

Horváth Péter

A globalizáció prognózisai, és az információ térhódítási trendjei

A világ globalizációs fejleményei láttán, illetve ezek társadalmi-gazdasági zavarokat előidéző problematikájának következményeként „jöttek divatba” a prognózisok. A színre lépő prognosztákat kezdetben a tudósok és a science fiction készítőik között helyet foglaló „csodabogaraknak” tartották, s csak jóval később kezdték „emberszámba venni” őket.

A prognóziskészítés olcsó időszakában, tehát 1960 és 1973 között sokféle problémával foglalkozó, általában távlati és optimista prognózisok születtek. A második időszak (1973–1985) túlnyomórészt egyetlen, legfeljebb egynéhány problémára koncentrált, gyakorta pesszimistikus hangoltságban. Most (1985 óta) a prognóziskészítés harmadik időszakában tartunk. Rá az egzaktásra való különös törekvés, a modellkészítés és a közepes időtávra (5–10 évre) történő összpontosítás a legjellemzőbb.

A leghíresebb prognózisokat a Római Klub, a Hudsonian Institute, a finn WFS, a bécsi HASA készítette, azután a japánok, a Brandt-bizottság révén a németek, és különféle szervezetek (OECD, Világbank, Nemzetközi Valutaalap), ENSZ stb.) is felsaptak prognóziskészítőkné.

A prognózisok „jövendöléseinek” egy része nem teljesült. Így pl. ezek a dokumentumok nem „orrontották meg” az olajválságokat, a kommunizmus bukását, Németország egyesítését, az iszlám fundamentalizmust. Másik részük viszont annál inkább realizálódott, köztük a gazdasági súlypont globális áthelyeződése északnyugati központjából délkeletre, a dinamikus kelet-ázsiai és csendes-óceáni megaregión létrejötte, Európa nyugati részének integrációja, az innováció és a világméretű ökológia fokozott szerepköre.

A különféle prognosztikai művek gyakorta elmentésben (sőt: ellenségeskedésben) állnak egymással, ami – természetesen – nem baj, hanem

egyenesen kívánatos az intellektuális és a társadalompolitikai döntések előzetes végiggondolása, majd meghozása szempontjából.

Az információs szektor (napjainkban ide sorolják a tudomány, a kutatás és fejlesztés, a geológiai tevékenységek munkatársait, a tervező és kivitelező intézetekben, a tanácsadó szervezetekben, a propaganda- és dizájn-műhelyekben, a bankokban és takarékpénztárakban, a szoftverellátásban, a tájékoztató és közvetítő munkában, a számítógépesítésben, a távközlésben és postán, a statisztikában, a könyv- és folyóirat-kiadásban és terjesztésben, a levéltárakban, könyvtárakban és információs központokban, a televízióban és rádióban, a tömegközlelési eszközöknél és kiállítás-szervezőknél foglalkoztatottakat) dinamikus fejlődése következtében az imént említett különböző prognózisok eléggé egyértelműen ítélik meg az „információs jövendőt”, amelyben szó szerinti igazság lesz, hogy aki nem rendelkezik innovációval, az, mint a póru jár utazó a sivatagban, vagy szomjan, vagy éhen hal.

Az információs szektor térhódításáról kilenc fejlett ország (Finnország, Ausztria, Franciaország, Svédország, Japán, Németország, Nagy-Britannia, Kanada és USA) ékesszólóan tanúskodik. Keretében 1950-ben az alkalmazottak 21,7, 1960-ban 26,1, 1970-ben 30,6, 1980-ban 39,2, 1990-ben 49, 1995-ben pedig 52,8%-a helyezkedett el. (Jellemző, hogy Csehszlovákia lemaradása az 1995. évi nyugati adathoz képest 26,7, Szlovákiáé pedig 27,3% volt, ami mutatja a „békétárbor” e téren is mutatkozó pozíciójának szánalmas voltát.)

Hogy a prognózisok pozitívan ítélik meg az információs szektornak, eme quartier szektorként emlegetett szférának a jövőjét, nem jelenti azt, hogy fejlődési trendjeit illetően egyforma nézeteket vallanak.